

## Školský náučný chodník Prírodné spoločensvá doliny Chmúra v oblasti kysuckého skanzenu Vychylovka



Kraj:	Žilinský
Okres:	Čadca
Geomorfologická jednotka:	Kysucká vrchovina
Geologická jednotka:	flyšové pásmo
Chránené územie:	Chránená krajinná oblasť Kysuce
Prístup:	bus Nová Bystrica, Vychylovka, skanzen a pešo 500 m k vstupu do Múzea kysuckej dediny plus cca 50 m po východisko náučného chodníka v rámci areálu múzea
Východisko:	Nová Bystrica, Vychylovka, Múzeum kysuckej dediny - pri vstupnom areáli
Trasa:	Nová Bystrica-Vychylovka: v rámci areálu Múzea kysuckej dediny
Dĺžka, prevýšenie:	600 m, prevýšenie 25 m
Čas prechodu:	30 min
Počet zastávok:	6
Náročnosť:	nenáročná trasa

**Zameranie chodníka:** prírodovedné

**Typ chodníka:** samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

**Nadväznosť na turistickú značku:** V bezprostrednom susedstve (múzea) prechádza červená turistická značka.

**Rok otvorenia:** 2021

**Aktuálny stav:** Existujúce informačné panely dobrom stave (2023).

**Textový sprievodca:** nie je; informačné panely poskytnuté autormi > .PDF

**Kontakt:** Kysucké múzeum, Moyzesova 50, 022 01 Čadca, tel. 041 / 4321386

**Poznámka:** Náučný chodník sa nachádza v areáli Múzea kysuckej dediny v Novej Bystrici-Vychylovke (tel. 041 / 4397 219). Návštevu chodníka odporúčame počas sezóny (máj – október) (skanzen včítane náučného chodníka sú prístupné celoročne).

## Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie materských a základných škôl. Každý informačný panel obsahuje niekoľko úloh pre (starších) žiakov v rámci témy prezentovanej na ňom.

V areáli sa nachádza aj Náučný chodník Kysucký detský les.

## Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

**Nová Bystrica.** Rozľahlá horská obec s rozptýleným osídlením na severnom Slovensku pri slovensko-poľskej štátnej hranici vo východnej časti Kysuckej vrchoviny a Kysuckých Beskýd a najzápadnejšom výbežku Oravských Beskýd. Rozloha pôvodnej obce Nová Bystrica v hornej časti doliny Bystrice sa značne zväčšila pričlenením území južne a východne v závere doliny Bystrice a jej zdrojnic ležiacich obcí **Riečnica** a **Harvelka**, ktoré zanikli pre výstavu **vodárenskej nádrže Nová Bystrica** na sútoku Bystrice (Riečnice), Harvelky a i. potokov v rokoch 1983 – 1989. Územie vlastnej Novej Bystrice v doline Bystrice a jej pravostranného prítoku Vychylovky bolo pôvodne osídlené v 13. – 15. storočí počas valaskej kolonizácie. Prvá písomná zmienka o nej pochádza z roku 1662, kedy mala 19 sedliackych usadlostí. Jej obyvateľstvo sa zaoberalo poľnohospodárstvom, pltníctvom, tkáčstvom, výrobou dreveného riadu, prácou na pílach, drotárstvom a podomovým obchodníctvom. Územia vo väčších nadmorských výškach ležiacej Riečnice a Harvelky osídľovali neskôr počas valaskej a najmä kopaničiarskej kolonizácie v 16. – 18. storočí, ich obyvatelia sa zaoberali chovom dobytky a oviec, salašníctvom, drevorubačstvom, šindliarstvom, výrobou plátna a náradia. Územie s mnohými osadami patrilo rôznym panstvám (Strečno, Teplička). V rokoch 1915 – 1918 v doline Bystrice, Vychylovky a Chmúry vybudovali s talianskymi vojnovými zajatcami lesnú železnicu (viac v samostatnom hesle). Miestna časť obce Nová Bystrica **Vychylovka**, ktorú tvoria početné osady (Porvieslovci, Rycierky, Kubátkovia...), sa spomína v roku 1696 ako rozšírenie obce Nová Bystrica a v roku 1828 ako samostatná obec. V súčasnosti je významným centrom turistického ruchu (skanzen Múzeum kysuckej dediny, turistická historická lesná železnica > samostatné heslá).

**Kysucká lesná železnica.** Bývalá lesná železnica na zväžanie dreva na Kysuciach v doline Bystrice na trati Ošcadnica – Chmúra vybudovaná v dĺžke 29,4 km s rozchodom 760 mm v rokoch 1915 – 1918. Vlečkou bola prepojená s Košicko-bohumínskou železnicou. Pre potrebu napojenia blízkej Oravskej lesnej železnice vedúcej dolinou Bielej Oravy a Bukovinského potoka (viac na stránke Náučného chodníka Oravskej lesnej železnice) na Košicko-bohumínsku železnicu bol v roku 1926 dobudovaný 10,5 km úsek trate s piatimi úvratami, prekonávajúci na krátkej vzdialenosti veľké prevýšenie sedla Beskýd (933 m n. m.) na pomedzí Kysúc a Oravy (220 m na vzdušnej vzdialenosti 1,5 km), čím vznikla

**Kysucko-oravská lesná železnica.** Úvrať je technické riešenie veľkého prevýšenia na krátkej časti železničnej trate kyvadlovým presmerovaním premávky na úsekoch zbiehajúcich sa na pôdoryse písmena V (t. z. súprava striedavo ide vpred a cúva). Železnica ukončila činnosť v roku 1969, väčšina jej trate bola demontovaná, pričom sa podarilo zachovať časť v úseku Vychylovka-Kubátkovia - Sedlo Beskyd so štyrmi úvraťami. Tá je včítane zachovanej časti historickej trate na oravskej strane (Tanečník - Sedlo Beskyd) ako **Historická lesná úvraťová železnica** od roku 1991 národnou kultúrnou pamiatkou. Od roku 2013 je časť „kysuckej“ trate v úseku medzi stanicou Skanzen a Prvou úvraťou sezónne (máj až október) turisticky prevádzkovaná historickým vláčikom (podobne ako oravský úsek Sedlo Beskyd - Tanečník, Oravská lesná železnica) pod správou Kysuckého múzea v Čadci (v úseku Skanzen - Sedlo Beskyd jazdí príležitostne na objednávku len drezina). Železnica je začlenená do národopisnej expozície Múzea kysuckej dediny v Novej Bystrici-Vychylovke, ktorej súčasťou sú historické parné a motorové rušne, vozne a pod.

**Múzeum kysuckej dediny (skanzen Vychylovka).** Národopisná expozícia v Novej Bystrici-Vychylovke, pracovisko Kysuckého múzea v Čadci, ktorá vznikla v roku 1974 na záchranu pamiatok ľudovej architektúry z obcí Riečnica a Harvelka zaniknutých pre výstavbu vodnej (vodárenskej) nádrže Nová Bystrica. Stavebné objekty pochádzajúce aj z iných obcí prezentujú okrem architektúry aj kultúru a spôsob života Kysúc 19. a prvej polovice 20. storočia. V expozícii sa nachádza vyše 30 stavieb, prevažne obytných domov a hospodárskych budov (stodola, maštal), mlyny, murovaná kaplnka, krčma, cholvarky (miestne sezónne pastierske stavby), cintorín (kríže) a i. Políčka pri domoch prezentujú trojpoľný systém hospodárenia. Súčasťou skanzenu je úzkokolajná lesná železnica s úvraťovým systémom, časť Historickej lesnej úvraťovej železnice (pozri heslo vyššie). Expozícia je otvorená od mája do októbra, možnosť objednať prehliadku so sprievodcom (tel. 041 / 4397 219). Časťou areálu múzea vedie okružný náučný chodník Kysucký detský les s východiskom pri objekte Kaplnky Panny Márie Ružencovej a Školský náučný chodník Prírodné spoločenstvá doliny Chmúra v oblasti kysuckého skanzenu Vychylovka povyššie vstupného areálu skanzenu.

**Chránený areál Chmúra.** Malé chránené územie pri severovýchodnom okraji Kysuckej vrchoviny vyhlásené v roku 2001 na ochranu podmáčaných slatinných lúk v plochom závere doliny potoka Chmúra v mieste sútoku viacerých potokov s hojným výskytom vzácných a ohrozených druhov rastlín. Areál je zároveň rovnomenným územím európskeho významu (je súčasťou sústavy Natura 2000).

**Kysucká vrchovina.** Rozsiahly horský geomorfologický celok na severozápadnom Slovensku zhruba medzi Žilinou, Zázrivou, Novou Bystricou a juhovýchodným okrajom Čadce susediaci na juhu so Žilinskou kotlinou a Malou Fatrou, na východe s Oravskou vrchovinou (len asi na 1,5 km), Oravskou Magurou a Podbeskydskou brázdou, na severe s Oravskými Beskydami a Kysuckými Beskydami a na západe s Javorníkmi. Má pestrý mnohotvárný vrchovinový reliéf bez ústredného chrbta vyplývajúci zo zložitej geologickej stavby. Väčšia severná časť územia patrí k flyšovému pásnu s mocnými súvrstviami paleogénnych pieskovcov a ílovcov. Južná menšia a vyššia časť - Kysucké bradlá - patrí k bradlovému pásnu prevažne s mezozoickými vápencami, dolomitmi a slieňmi tvoriacimi nápadne vystupujúce tvrdoše (Rochovica, Brodnianka, Vreteň, Ľadonhora, Havranský vrch, Kozinec). V nej sa nachádza i najvyšší vrch celku - Pupov (1 095 m n. m.). Územie odvodňujú najmä prítoky Kysuce (Bystrica), Váhu a Varínky, ktoré v miestach s relatívne menej odolnými horninami (ílovce, slieňe) vyformovali brázdny (Bystrická, Vadičovská a Zázrivská), resp. kotlinky (Krásňanská). Veľkú časť územia pokrýva les - pôvodné bučiny boli nahradené smrečínami -, plošinaté časti pohoria a údolia boli pri kopaničiarskom osídľovaní odlesnené. Pôvodné polia, lúky a pasienky, dnes miestami opúšťané, sukcesne zarastajú.

## Názvy (a poloha) informačných panelov

1. Spoznáваме prírodu (Rajnohova jamka)
2. Vodný ekosystém (Mlyn a pila Klubiny)
3. Lúčny ekosystém (Chmúra)
4. Pôdny ekosystém (U Rybov)
5. Spoločenstvo lesa (Dom drotára)
6. Fenologický kalendár (Do potoka)









